



Univerza v Mariboru

Fakulteta za zdravstvene vede

Nataša Resnik

**VPLIV PANDEMIJE COVID-19 NA
DUŠEVNO ZDRAVJE NOSEČNIC**

(Diplomsko delo)

Maribor, januar 2022



Univerza v Mariboru

Fakulteta za zdravstvene vede

Nataša Resnik

**VPLIV PANDEMIJE COVID-19 NA
DUŠEVNO ZDRAVJE NOSEČNIC**

(Diplomsko delo)

Maribor, januar 2022

VPLIV PANDEMIJE COVID-19 NA DUŠEVNO ZDRAVJE NOSEČNIC

(Diplomsko delo)

Študentka:	Nataša Resnik
Študijski program:	Visokošolski strokovni študijski program
Smer:	Zdravstvena nega
Mentorica:	Predav. Jasmina Nerat
Somentorica:	Asist. Leona Cilar Budler
Lektorica:	Klavdija Namurš, prof. slov.



Zahvala

Posebno zahvalo namenjam mentorici, predav. Jasmini Nerat, in somentorici, asist. Leoni Cilar Budler, za vso pomoč in usmeritve pri izdelavi zaključnega dela.

Ob tej priložnosti bi se rada zahvalila tudi svoji družini, ki me je v času študija podpirala, verjela vame in mi stala ob strani.

Hvala vam, brez vas mi ne bi uspelo!

**IZJAVA O AVTORSTVU IN ISTOVETNOSTI TISKANE IN ELEKTRONSKE OBLIKE
ZAKLJUČNEGA DELA**

Ime in priimek študent-a/-ke: Nataša Resnik

Študijski program: 1 ST. ZDRAVSTVENA NEGA

Naslov zaključnega dela: Vpliv pandemije COVID-19 na duševno zdravje nosečnic

Mentor/-ica: Jasmina Nerat

Somentor/-ica: Leona Cilar Budler

Podpisan-i/-a študent/-ka Nataša Resnik

- izjavljam, da je zaključno delo rezultat mojega samostojnega dela, ki sem ga izdelal/-a ob pomoči mentor-ja/-ice oz. somentor-ja/-ice;
- izjavljam, da sem pridobil/-a vsa potrebna soglasja za uporabo podatkov in avtorskih del v zaključnem delu in jih v zaključnem delu jasno in ustrezno označil/-a;
- na Univerzo v Mariboru neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve avtorskega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico ponuditi zaključno delo javnosti na svetovnem spletu preko DKUM; sem seznanjen/-a, da bodo dela deponirana/objavljena v DKUM dostopna široki javnosti pod pogoji licence Creative Commons BY- NC-ND, kar vključuje tudi avtomatizirano indeksiranje preko spleta in obdelavo besedil za potrebe tekstovnega in podatkovnega rudarjenja in ekstrakcije znanja iz vsebin; uporabnikom se dovoli reproduciranje brez predelave avtorskega dela, distribuiranje, dajanje v najem in priobčitev javnosti samega izvirnega avtorskega dela, in sicer pod pogojem, da navedejo avtorja in da ne gre za komercialno uporabo;
- dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v zaključnem delu in tej izjavi, skupaj z objavo zaključnega dela.

- objavo zaključnega dela.

Uveljavljam permisivnejšo obliko licence Creative Commons: CC BY-SA 4.0 (navedite obliko)

Kraj in datum: Maribor, 9.1.2022

Podpis študent-a/-ke
Nataša Resnik

Vpliv pandemije COVID-19 na duševno zdravje nosečnic

Ključne besede: nosečnost, koronavirus, depresija, tesnoba, psihosocialna podpora

UDK: 613.86:618.2:616-036.21(043.2)

Povzetek

Uvod: COVID-19 se je hitro razširil po vsem svetu in povzročil pandemijo, ki je prinesla mnoge ukrepe varovanja javnega zdravja in spremenila življenje tudi nosečnicam. Vsled tega je namen zaključnega dela raziskati vpliv pandemije COVID-19 na duševno zdravje nosečnic.

Metode: Zaključno delo temelji na raziskovalni metodi dela analize in sinteze podatkov. Izveden je bil »scooping« pregled (pregled obsega) znanstvene literature. Literaturo smo iskali v podatkovnih bazah CINAHL, MEDLINE, SAGE Journals in Web of Science glede na vključitvene in izključitvene kriterije. Potek iskanja virov smo prikazali s PRISMA diagramom. Kakovost izbranih člankov smo ocenjevali in jih uvrstili v nivo s pomočjo hierarhije dokazov. Rezultate smo pridobili na osnovi vsebinske analize in sinteze zbranih podatkov.

Rezultati: V analizo in pregled smo vključili 34 člankov. Ugotovili smo, da so negotovosti in spremembe v zdravstveni praksi v času pandemije ustvarile dodatno zaskrbljenost ter negativno vplivale na duševno zdravje nosečnic. Nosečnice tako tvegajo razvoj duševnih težav, kot so depresija, tesnoba in simptomi posttravmatskega stresa. Raziskovalci poudarjajo psihosocialno podpora in pomen spremljanja perinatalnega duševnega zdravja med pandemijo za zaščito duševnega zdravja nosečnic.

Razprava in sklep: Pregled literature na temo duševnega zdravja nosečnic v času pandemije COVIDA-19 pri slednjih izkazuje strah, zaskrbljenost, depresijo in anksioznost. Kako razsežen je psihološki vpliv pandemije, ki še vedno traja, še strokovnjaki sami ne vedo, zato bodo v prihodnje potrebne nove raziskave.

The impact of the COVID-19 pandemic on the mental health of pregnant women

Keywords: pregnancy, coronavirus, depression, anxiety, psychosocial support

UDC: 613.86:618.2:616-036.21(043.2)

Abstract

Introduction: COVID-19 spread rapidly around the world and caused a pandemic that brought many measures to protect public health and changed the lives of pregnant women as well. Consequently, the purpose of the final work is to investigate the impact of the COVID-19 pandemic on the mental health of pregnant women.

Methods: The diploma paper is based on the research method of data analysis and synthesis. A scoping review of the scientific literature was performed. We searched for literature in the databases CINAHL, MEDLINE, SAGE Journals and Web of Science, according to the inclusion and exclusion criteria. The process of searching for sources was presented with a PRISMA diagram. The quality of the selected articles was assessed and ranked using a hierarchy of evidence. The results were obtained on the basis of content analysis and synthesis of collected data.

Results: We analyzed and examined 34 articles. We found out, that uncertainties and changes in health practices during the pandemic created additional concerns, and negatively affected on the mental health of pregnant women. Pregnant women are thus at risk of developing mental problems such as depression, anxiety and post-traumatic stress symptoms. The researchers emphasize psychosocial support and the importance of monitoring perinatal mental health during a pandemic to protect the mental health of pregnant women.

Discussion and conclusion: A review of the literature on the mental health of pregnant women during the COVID-19 pandemic shows fear, anxiety, depression and anxiety in the latter. The extent of the psychological impact of the pandemic, which is still ongoing, is not known to experts yet, that is why further researches in the future are necessary.

Kazalo vsebine

1 UVOD IN OPIS PROBLEMA	1
1.1 DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA DUŠEVNO ZDRAVJE NOSEČNIC.....	4
1.2 PSIHOSOCIALNA PODPORA NOSEČNIC V ČASU PANDEMIJE	5
2 NAMEN IN CILJI ZAKLJUČNEGA DELA	7
2.1 RAZISKOVALNO VPRAŠANJE	8
3 RAZISKOVALNE METODE	9
3.1 ISKALNA STRATEGIJA.....	9
3.2 KRITIČNA OCENA ČLANKOV.....	10
3.3 ANALIZA IN SINTEZA PODATKOV.....	10
4 REZULTATI	11
4.1 REZULTATI PREGLEDA LITERATURE	11
4.2 REZULTATI ANALIZE IN SINTEZE IDENTIFICIRANIH VIROV.....	27
4.2.1 <i>Psihološki vpliv pandemije</i>	27
4.2.2 <i>Duševne težave</i>	28
4.2.3 <i>Možni dejavniki tveganja pri duševnem zdravju</i>	29
5 INTERPRETACIJA IN RAZPRAVA	30
6 SKLEP	32
VIRI IN LITERATURA	33

Kazalo slik

SLIKA 4.1: PRIKAZ POTEKA ISKANJA VIROV PO PRIPOROČILIH PRISMA (Moher, et al., 2009).....	13
SLIKA 4.2: HIERHIJA DOKAZOV (Polit & Beck, 2009).....	13

Kazalo tabel

TABELA 2.1: OBLIKOVANJE RAZISKOVALNEGA VPRAŠANJA	8
TABELA 3.1: OBLIKOVANJE ISKALNE STRATEGIJE	10
TABELA 4.1: PRIKAZ ISKANJA VIROV V POSAMEZNIH MEDNARODNIH PODATKOVNIH BAZAH.....	12
TABELA 4.2: KARAKTERISTIKE IDENTIFICIRANIH ŠTUDIJ	14
TABELA 4.3: OBLIKOVANJE VSEBINSKE KATEGORIJE.....	29

Uporabljene kratice

COVID-19 – koronavirusna bolezen 2019

ESS+ – Evropski socialni sklad plus

EU – Evropska unija

JBI – Joanna Briggs Institute

NIJZ – Nacionalni inštitut za javno zdravje

PTSM – posttravmatske stresne motnje

SARS-CoV-2 – koronavirus

SZO – Svetovna zdravstvena organizacija

WHO – World Health Organization

1 UVOD IN OPIS PROBLEMA

V Wuhanu na Kitajskem so decembra 2019 zaznali več primerov pljučnic. Pri bolnikih so izključili številne običajne povzročitelje pljučnic oz. respiratornih okužb in potrdili okužbo z novim koronavirusom. Nov koronavirus so poimenovali SARS-CoV-2, bolezen, ki jo virus povzroča, pa COVID-19. Bolezen se kaže z vročino, s kašljem in z občutkom pomanjkanja zraka, kar je običajno za pljučnico (Nacionalni inštitut za javno zdravje [NIJZ], 2021). Večina okuženih razvije blago do zmerno bolezen in okreva brez hospitalizacije, z najpogostejšimi simptomi, vročino, suhim kašljem in utrujenostjo, ter manj pogostimi simptomi, bolečine, vneto grlo, driska, konjunktivitis, glavobol, izguba okusa ali vonja, izpuščaj na koži ali obarvanje prstov na rokah ali nogah. V povprečju okužba traja od 5 do 6 dni (World Health Organization [WHO], 2020a). Inkubacijska doba COVID-19 je približno 2-14 dni, vendar lahko okužene osebe virus prenašajo prek tesnega stika in dihalnih kapljic še preden postanejo simptomatske (Liang & Acharya, 2020). Virus se je razširil po vsem svetu, zato je WHO 11. marca 2020 razglasila pandemijo COVIDA-19. Pandemijo pa opisujejo zelo ohlapno, saj jo definirajo kot novo bolezen, ki se širi po vsem svetu (Iniciativa slovenskih zdravnikov, 2021). Z 12. marcem je tudi minister za zdravje na območju Republike Slovenije razglasil pandemijo nalezljive bolezni COVID-19 (*Odredba o razglasitvi epidemije nalezljive bolezni SARS-CoV-2 (COVID-19) na območju Republike Slovenije*). COVID-19 predstavlja tveganje za vso prebivalstvo. V rizične skupine spadajo starejši ljudje, bolniki s spremljajočimi obolenji, imunsko oslabei in tudi nosečnice (Donders, et al., 2020). Pandemija COVID-19 je povzročila močno zaskrbljenost med ljudmi glede na dejstvo, da je v svetu vsak dan več okuženih in se v začetku ni poznalo preventivnih ukrepov (Mehdizadehkashi, et al., 2021). Prav tako je pandemija COVID-19 povzročila mnogo omejitev in težav posamezniku, družinam, skupnostim in družbi po vsem svetu.

Vsakodnevno življenje se je korenito spremenilo, gospodarstvo je padlo v recesijo in tradicionalne socialne, ekonomske in javnozdravstvene mreže, na katere se mnogi zanašajo v času stisk oz. hudih časih, so pod obremenitvijo kot še nikoli doslej (WHO, 2020b). Ekstremne družbene okoliščine, ki jih povzroča razglašena pandemija COVID-19, globoko posegajo v vsakdanje življenje ljudi in jih ne smemo zanemariti. Spletna raziskava, izvedena 30–40 dni po razglasitvi pandemije v devetih evropskih državah, med drugim tudi v Sloveniji, je ugotovila negativne spremembe v vsakdanjem življenju ljudi (neaktivnost, povečanje telesne mase) že po tako kratkem obdobju (Pišot, et al., 2020). Kakšno duševno stisko doživljajo ljudje med pandemijo COVID-19, kako se z zaznano stisko spoprijemajo ter katere vire psihosocialne podpore si ljudje še želijo in menijo, da bi jim pomagali pri spoprijemanju s stisko, so ugotavljali z raziskavo med 3556 udeleženci. Le-ti v povprečju doživljajo srednje intenzivno duševno stisko, najbolj jih obremenjuje strah pred okužbo drugih, strah pred negotovo prihodnostjo in skrb glede izgube oz. omejitve svoboščin. S stisko, ki jo doživljajo zaradi pandemije COVIDA 19, se ljudje srednje uspešno spoprijemajo (NIJZ, 2021).

Duševno zdravje posameznika je odvisno tako od genetskih predispozicij in notranjih procesov, tesno povezanih z razvojem, odraščanjem in različnimi življenjskimi vlogami, kot tudi od številnih zunanjih okoliščin, s katerimi se vsakodnevno srečujemo. Življenjske prelomnice, kot so zanositev in nosečnost, porod in začetek starševstva, predstavljajo izzive, ki vplivajo na duševno zdravje in počutje. Predporodno obdobje pri nosečnici prinaša velike telesne spremembe in pomembna fiziološka dogajanja, obenem pa se odvijajo tudi kompleksni duševni procesi (NIJZ, 2018). Domneva se, da COVID-19 zaradi obremenjenega imunskega sistema med nosečnostjo predstavlja večje tveganje za to ranljivo skupino. Čeprav so omenjeni različni možni zapleti nosečnosti, pa učinki COVIDA-19 na nosečnico in plod še niso popolnoma pojasnjeni (Akgor, et al., 2021). Vpliv okužbe s SARS-CoV-2 na fizično zdravje je dobil pozornost po vsem svetu, a o psihološkem vplivu pandemije, ki še vedno traja, se poroča bistveno manj (Farrell, et al., 2020). Negotovosti in spremembe v zdravstveni praksi v času pandemije ustvarjajo dodatno zaskrbljenost ter lahko povzročijo anksioznost in depresijo pri nosečnicah (Akgor, et al., 2021).

Potrebe duševnega zdravja so trenutno v času pandemije zasenčene z drugimi, bolj perečimi vprašanji v zdravstvu. Domneva se, da nosečnice tvegajo razvoj duševnih težav, kot so depresija, tesnoba in simptomi posttravmatskega stresa (Thapa, et al., 2020). Več avtorjev (Ayaz, et al., 2020; Molgora & Accordini, 2020; Wu, et al., 2020) meni, da pandemija COVIDA-19 negativno vpliva na duševno zdravje nosečnic, saj več raziskav (Dong, et al., 2021; Durankuş & Aksu, 2020; Hamzehgardeshi, et al., 2021) kaže na povečanje simptomov depresije in tesnobe. Nosečnice, ki so izpostavljene visoki stopnji stresa med pandemijo COVIDA-19, pa so tudi v nevarnosti za slabše poporodne rezultate (nizka porodna teža novorojenčka, prezgodnji porod, nenačrtovan operativni porod – carski rez) (Preis, et al., 2021).

Izvedenih študij o nosečnosti v času pandemije COVIDA-19 je veliko, a vendar vpliv pandemije na duševno zdravje mater še ni pravilno ocenjen. Nosečnice bremenijo nenamerne posledice preventivnih ukrepov, kot so karantena, fizično oddaljevanje, izolacija, posvetovanje z zdravstvenimi delavci zgolj na daljavo in nezmožnost doseganja pričakovane ravni podpore in oskrbe pred rojstvom, pa tudi med porodom in po porodu (Thapa, et al., 2020). Tveganje za slabše duševno zdravje je lahko povezano s skrbmi glede lastnega zdravja in zapletov v nosečnosti, bremeni pa jih tudi okužba novorojenčka (Akgor, et al., 2021). Skrbi, vprašanja, strahovi in dileme, povezane s pandemijo COVIDA-19, ki zadevajo finančna sredstva, stabilnost delovnega mesta in splošno nelagodje glede prihodnosti, so spremenile občutke žensk glede rojstva otrok (Lindberg, et al., 2020). Dejstvo, da so v preteklosti vojne, lakote in epidemije že povzročile padec rojstev ter da pandemija COVIDA-19 še vedno traja, bi v nas moralo spodbuditi skrb glede vpliva pandemije COVIDA-19 na duševno zdravje nosečnic. Menimo, da je več kot potrebno raziskati, kakšen vpliv ima pandemija COVIDA-19 na duševno zdravje nosečnic, saj se posledično le tako lahko nudi dobra psihosocialna podpora nosečnicam, ki so odgovorne za nataliteto ljudi in posledično našo prihodnost.

1.1 Dejavniki, ki vplivajo na duševno zdravje nosečnic

Svetovna zdravstvena organizacija opisuje zdravje kot stanje popolne telesne, duševne in socialne blaginje in ne le odsotnost bolezni ali slabosti. Duševno zdravje pa kot stanje dobrega počutja, v katerem posameznik uresničuje svoje sposobnosti, se lahko spopade z običajnimi življenjskimi stresi, lahko produktivno dela in prispeva k svoji skupnosti (NIJZ, 2015). Med dejavnike tveganja za duševne težave in motnje poleg individualnih dejavnikov (spol, starost, dednost, osebnostne značilnosti in življenjski slog) spadajo tudi stresne izkušnje in drugi dejavniki okolja (revščina, socialna izključenost, diskriminacija, osamljenost, nepravilne neenakosti, hiter način življenja, velika pričakovanja od posameznika) (NIJZ, 2019).

Obstajajo močni dokazi, da je tveganje za razvoj duševnih motenj bistveno večje, če so ljudje izpostavljeni socialnim tveganjem, predvsem brezposelnosti in revščini ter posledično socialni izključenosti. Skrb za ekonomsko blagostanje in zmanjševanje neenakosti v družbi krepi duševno zdravje in obratno, povečevanje neenakosti ter ekonomska in socialna prikrajšanost pa poslabšajo duševno zdravje prebivalstva, zato je za varovanje duševnega zdravja potrebno več kot le ukrepanje enega sektorja – potrebujemo povezano delovanje nosilcev političnega odločanja, gospodarstva, socialnega varstva, izobraževanja in zdravstva za boljše duševno zdravje ljudi (Ministrstvo za zdravje, 2018).

V mnogih državah so za preprečevanje prenosa virusa v času pandemije COVIDA-19 uporabili karanteno in samoizolacijo, dobro znana dejavnika tveganja za psihološke in psihiatrične motnje (Brooks, et al., 2020). Sedanja pandemija je tako sprožila številne psihološke spremembe (Akgor, et al., 2021) in povzročila povečanje težav tudi pri duševnem zdravju nosečnic (Khoury, et al., 2021).

1.2 Psihosocialna podpora nosečnic v času pandemije

V Sloveniji je bilo področje duševnega zdravja dolgo zanemarjeno in na primarnem nivoju zdravstva ni bilo pravega akterja, ki bi se posvetil duševnemu zdravju v preventivnem smislu. Prizadevanja na področju krepitev in varovanja duševnega zdravja so usmerjena v krepitev, ohranjanje ter izboljševanje duševnega zdravja, zato so pomembne vse dejavnosti: promocija, preventiva, zdravljenje, rehabilitacija in dolgotrajna oskrba (Ministrstvo za zdravje, 2014). Tudi Šprah, et al. (2011) menijo, da je preventivna dejavnost bistvenega pomena pri zmanjševanju bremena duševnih motenj. Nosečnost je čas velikih telesnih in čustvenih sprememb, ki jih dopolnjujejo hormonske spremembe, ki lahko povečajo tveganje za pojav duševne bolezni. Zagotavljanje dobre psihosocialne podpore pri nosečnici zmanjša to tveganje in prepreči zaplete nosečnosti ter neugoden izid poroda. To povezavo med psihosocialno podporo in duševnimi boleznimi med nosečnostjo so potrdili tudi Bedaso, et al. (2021). Vodilnim strokovnjakom na področju materinskega varstva priporočajo razvoj ciljno usmerjenih programov psihosocialne podpore za zmanjšanje težav z duševnim zdravjem med nosečnicami (Bedaso, et al., 2021). Podpora in ukrepi za nosečnice v času pandemije bi se morali osredotočiti na krepitev sposobnosti spoprijemanja, da bi zmanjšali posledice COVIDA-19 na duševno zdravje (Khoury, et al., 2021).

Evropski parlament (2021) je izdal Predlog resolucije o stanju spolnega in reproduktivnega zdravja in pravic v Evropski uniji [EU] v povezavi z zdravjem žensk za zagotavljanje storitev glede spolnega in reproduktivnega zdravja in pravic med pandemijo COVIDA-19 in v vseh drugih kriznih okoliščinah. Vsebine, ki se nanašajo na nosečnico, so:

- 44. točka poudarja, da EU in njene države članice poleg družbene krize doživljajo gospodarsko in socialno krizo; poziva države članice, naj v skladu z mednarodnimi standardi na področju človekovih pravic preučijo vpliv COVIDA-19 z vidika spola na zdravje in zagotovijo, da bodo zdravstveni sistemi v vseh okoliščinah nadaljevali z vsemi storitvami na področju spolnega in reproduktivnega zdravja; vztraja, da se je treba zoperstaviti vsem poskusom omejevanja spolnega in reproduktivnega zdravja in pravic med pandemijo in po njej; nadalje poziva

države članice, naj usmerijo dodatna prizadevanja in sredstva za obnovo zdravstvenega sistema, ki bo priznaval, da so spolno in reproduktivno zdravje ter pravice bistvenega pomena za zdravje in dobro počutje vseh ljudi;

- 48. točka poudarja negativne posledice pandemije za materinstvo, nosečnost in nego, povezano s porodom, saj se zdravstveni sistemi osredotočajo na boj proti COVIDU-19, in poudarja, da prihaja do nesprejemljivih sprememb pri zagotavljanju nege med nosečnostjo in porodom, ki ne temeljijo na znanstvenih dokazih, smernicah Svetovne zdravstvene organizacije ali smernicah ustreznih evropskih strokovnih organizacij in da te spremembe niso sorazmerne z odzivom na pandemijo COVIDA-19; poziva države članice, naj zagotovijo ustrezna sredstva za kakovostno materinstvo, nosečnost in nego, povezano s porodom;
- 50. točka poziva Evropsko komisijo, naj v svojem odzivu na zdravstveno politiko obravnava vpliv izrednih razmer, kot je pandemija COVIDA-19, na zdravstvena vprašanja, ki so vezana na spol, kot je dostop do spolnega in reproduktivnega zdravja in pravic v EU; nadalje poziva Komisijo, naj prizna, da spolno in reproduktivno zdravje in pravice izhajajo iz temeljnih človekovih pravic in so zato prednostna naloga med sedanjo zdravstveno krizo in po njej ter naj sprejme vse potrebne ukrepe, tudi s podpiranjem ukrepov držav članic in organizacij civilne družbe, ki delujejo na področju spolnega in reproduktivnega zdravja in pravic, da se zagotovi popoln dostop do storitev spolnega in reproduktivnega zdravja in pravic, ob upoštevanju virov, kot sta ESS+ in program za državljane, enakost, pravice in vrednote.

Prav tako Evropski parlament (2021) poziva države članice k oblikovanju politik za celovito zaščito in podporo nosečnicam.

Na Kliničnem oddelku za perinatologijo v Ljubljani (Univerzitetni klinični center Ljubljana, 2020) pa so pripravili tudi priporočila za strokovno obravnavo nosečnic in novorojenčkov v času pandemije COVIDA-19, v katerih poudarjajo, da se moramo zavedati, da pandemija COVIDA-19 poveča tveganje za obporodno anksioznost, depresijo, zlorabo drog in alkohola ter domače nasilje.

2 NAMEN IN CILJI ZAKLJUČNEGA DELA

Namen zaključnega dela je raziskati vpliv pandemije COVIDA-19 na duševno zdravje nosečnic.

Cilji zaključnega dela, ki temeljijo na pregledu literature, so:

- pregledati in analizirati znanstveno in strokovno literaturo, ki se navezuje na duševno zdravje nosečnic v času pandemije COVIDA-19;
- ugotoviti, katerim psihičnim obremenitvam so nosečnice izpostavljene v času pandemije COVIDA-19;
- opisati, s katerimi preventivni ukrepi bi lahko zmanjšali oziroma preprečili psihične obremenitve pri nosečnicah v času pandemije COVIDA-19.

2.1 Raziskovalno vprašanje

Raziskovalno vprašanje smo oblikovali skladno s PIO pristopom (Bettany-Saltikov, 2012).

Raziskovalno vprašanje je podrobno opredeljeno v Tabeli 2.1 in se glasi: »Kako je pandemija COVIDA-19 vplivala na duševno zdravje nosečnic?«

Tabela 2.1: Oblikovanje raziskovalnega vprašanja

Postavka	
P – POPULACIJA/PROBLEM	nosečnice
I – INTERVENCIJA/TEŽAVA	pandemija COVIDA-19
C – PRIMERJAVA	/
O – IZID	duševno zdravje
T – ČAS	/

3 RAZISKOVALNE METODE

V zaključnem delu smo izvedli sistematični pristop dela s pregledom obsega znanstvene literature (»scoping« pregled). Le-ta prinaša pregled literature, katere namen je ugotoviti vrzeli v znanju, razširiti celoto literature, razjasniti koncepte ali raziskati raziskovalno ravnanje. Ta pregled je uporaben pri proučevanju nastajajočih dokazov (Munn, et al., 2018).

3.1 Iskalna strategija

Pred izvedbo pregleda literature smo oblikovali iskalni niz na osnovi raziskovalnega vprašanja, oblikovanega po PIO pristopu (Bettany-Saltikov, 2012). Iskalni niz smo uporabili v mednarodnih podatkovnih bazah CINAHL, MEDLINE, SAGE Journals in Web of Science. Za iskanje v omenjenih podatkovnih bazah smo uporabili izbrane ključne besede, jih povezali z Boolovimi operatorji OR/AND (University of Saskatchewan, 2020) ter sestavili iskalni niz, ki se glasi: Coronavirus, COVID-19, SARS-CoV-2, mental health, mental wellbeing, psychological health, psychological weelbeing, pregnancy, pregnant women. Potek pregleda literature smo prikazali po priporočilih PRISMA (Moher, et al., 2009). Tabela 3.1 prikazuje iskanje literature, pri kateri smo upoštevali vključitvene kriterije za izbor relevantnih virov, kot so časovno obdobje publiciranja od 2019 do 2021, vsebinska ustreznost, izbor raziskovalnih znanstvenih člankov v angleškem jeziku s polno dostopnim besedilom s kvantitativno metodologijo. Izključitveni kriteriji so vsi zadetki, ki niso ustrezali vključitvenim kriterijem, in sicer pregledni članki, duplikati, plačljivi članki kot tudi članki objavljeni v preostalih jezikih. Zadetki, ki so ustrezali vsem zastavljenim vključitvenim in izključitvenim kriterijem, so bili vključeni v raziskavo (Slika 4.1). Na koncu smo izbrane članke vsebinsko analizirali in določili njihov nivo kakovosti s pomočjo hierarhičnega sistema dokazov v znanstvenoraziskovalnem delu, kot ga opisujeta Polit & Beck (2012).

Tabela 3.1: Oblikovanje iskalne strategije

Vključitveni kriteriji	
Podatkovne baze	CINAHL, MEDLINE, SAGE Journals in Web of Science
Populacija	Pregnancy OR pregnant women
Intervencija/ težava	Coronavirus OR COVID-19 OR SARS-CoV-2
Izid	Mental health OR mental wellbeing OR psychological health OR psychological well being
Jezik	Angleščina
Vrste raziskav	Kvantitativne raziskave, kohortne raziskave
Časovni okvir	2019–2021
Dostopnost člankov	Brez omejitev

3.2 Kritična ocena člankov

Za kritično oceno zaključnega izbora člankov smo izbrali orodje za oceno kakovosti člankov od Joanna Briggs Institute [JBI] (Aromataris & Munn, 2020). Omenjeno orodje smo za izvedbo kritične ocene izbrali z razlogom, ker obsega pripravljene tabele za ocenjevanje različnih vrst raziskav. S pomočjo pripravljenih kontrolnih seznamov smo ocenili zanesljivost pridobljenih dokazov in informacije o ustreznosti raziskave za vključitev v zaključno delo.

3.3 Analiza in sinteza podatkov

Po izločitvi duplikatov najdenih člankov ter izključitvi člankov zaradi neprimernosti obravnave iz različnih razlogov nam je ostalo 34 člankov za končno analizo in obravnavo teme. Ekstrakcijo podatkov končnega izbora člankov smo prikazali v Tabeli 4.2, kjer so prikazani avtorji, leto, država, namen študije, metodologija/metoda študije, vzorec študije in glavne ugotovitve. Po analizi je sledila sinteza pridobljenih podatkov, izvedli smo jo po metodi Hsieh & Shannon (2005).

4 REZULTATI

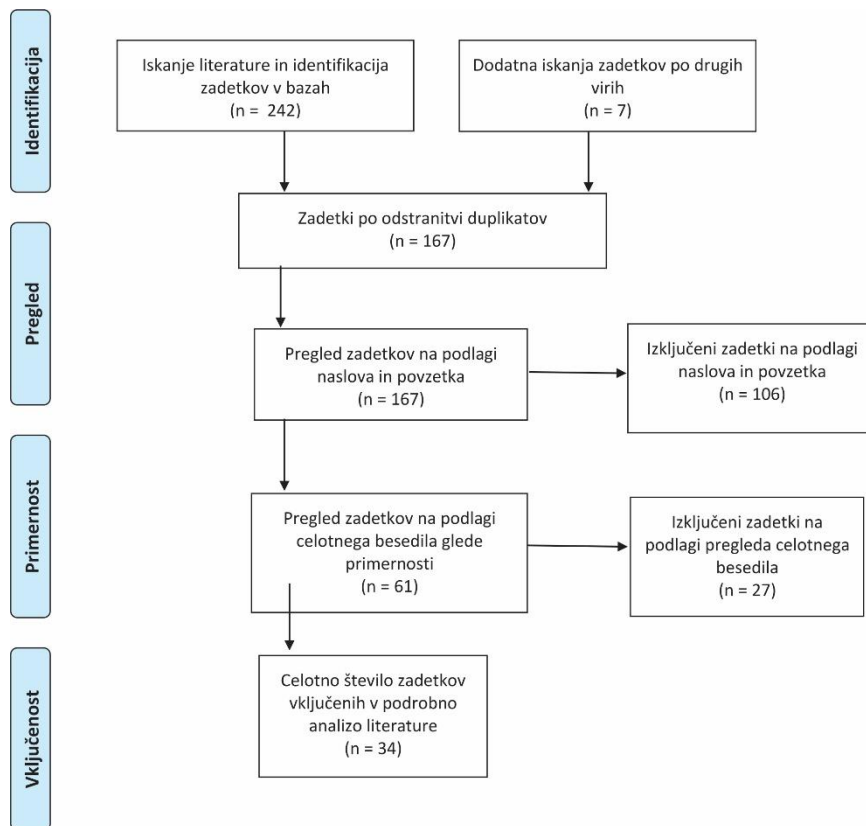
V nadaljevanju smo predstavili rezultate pregleda literature in potek analize identificiranih virov na temo vpliv pandemije COVIDA-19 na duševno zdravje nosečnic.

4.1 Rezultati pregleda literature

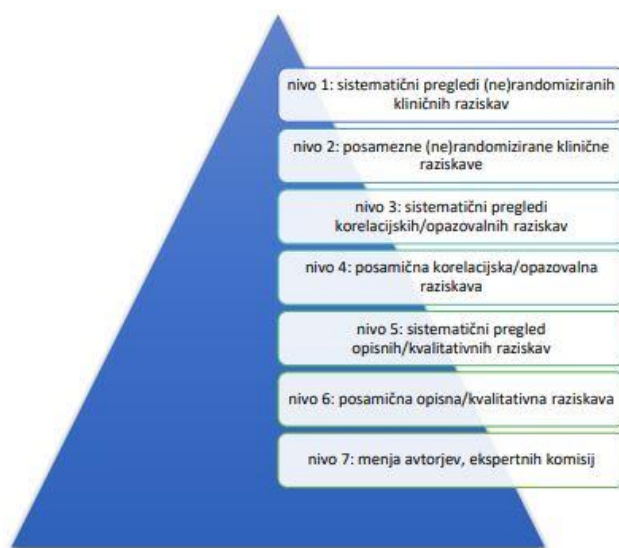
Postopek iskanja virov v posameznih mednarodnih podatkovnih bazah (CINAHL, MEDLINE, SAGE Journals in Web of Science) je predstavljen v Tabeli 4.1 ter upodobljen v diagramu po priporočilih PRISMA (Slika 4.1). Pri iskanju v podatkovnih bazah smo skupaj dobili 242 zadetkov. Po odstranitvi duplikatov in izključenih zadetkih glede na naslov in povzetek nam je ostalo 61 člankov za podroben pregled. Po podrobnem pregledu smo zaradi izbranih vključenih kriterijev izključili še 27 člankov. V analizo je bilo vključenih 34 raziskav. Izbranim člankom smo določili tudi nivo glede na hierarhično strukturo (Polit & Beck, 2012), ki članke razvrsti v nivoje, od najbolj zanesljivih dokazov, zbranih tekom raziskave, do manj zanesljivih. Vse članke smo uvrstili v nivo 4 (Slika 4.2). S pomočjo Tabele 4.2 smo prikazali podrobnejšo analizo člankov.

Tabela 4.1: Prikaz iskanja virov v posameznih mednarodnih podatkovnih bazah

Podatkovna baza	Ključne besede in sopomenke z Boolovimi operatorji	Uporabljeni limiti	Zadetki	Datum
CINAHL	Pregnancy OR pregnant women AND Coronavirus OR Covid-19 OR SARS-CoV-2 AND mental health OR mental wellbeing OR psychological health OR psychological weelbeing	Jezik: angleški Časovni okvir: 2019–2021 Tipi člankov: raziskovalni kvantitativni znanstveni članki	8	19. 5. 2021
MEDLINE	Pregnancy OR pregnant women AND Coronavirus OR Covid-19 OR SARS-CoV-2 AND mental health OR mental wellbeing OR psychological health OR psychological weelbeing	Jezik: angleški Časovni okvir: 2019–2021 Tipi člankov: raziskovalni kvantitativni znanstveni članki	101	19. 5. 2021
SAGE Journals	Pregnancy OR pregnant women AND Coronavirus OR Covid-19 OR SARS-CoV-2 AND mental health OR mental wellbeing OR psychological health OR psychological weelbeing	Jezik: angleški Časovni okvir: 2019–2021 Tipi člankov: raziskovalni kvantitativni znanstveni članki	17	19. 5. 2021
Web of Science	Pregnancy OR pregnant women AND Coronavirus OR Covid-19 OR SARS-CoV-2 AND mental health OR mental wellbeing OR psychological health OR psychological weelbeing	Jezik: angleški Časovni okvir: 2019–2021 Tipi člankov: raziskovalni kvantitativni znanstveni članki	116	20. 5. 2021



Slika 4.1: Prikaz poteka iskanja virov po priporočilih PRISMA (Moher, et al., 2009)



Slika 4.2: Hierarhija dokazov (Polit & Beck, 2012)

Tabela 4.2: Karakteristike identificiranih študij

Avtor, leto, država	Raziskovalni načrt	Cilj raziskave	Vzorec raziskave	Glavni rezultati identificiranih raziskav
Agor, et al., 2021, Turčija	Prospektivna kohortna študija	Raziskati psihološki vpliv in dojemanje nosečnic med pandemijo COVIDA-19.	n = 297 nosečnic	Večina nosečnic je menila, da so v večjem tveganju za okužbo, bile so zaskrbljene glede nosečniških zapletov, odloženih pregledov in dostopnosti zdravniške pomoči ter samega prenosa COVIDA-19 na novorojenčka.
Alan, et al., 2020, Turčija	Presečna študija	Ugotoviti razmerje vpliva pandemije COVIDA-19 pri nosečnicah med stresom, psihosocialno podporo in kakovostjo spanja.	n = 166 nosečnic	Nosečnice so zaznale, da so bile njihove ravni psihosocialne podpore, kakovost spanja in zaznane ravni stresa prizadete v času pandemije.
Ayaz, et al., 2020, Turčija	Presečna študija	Primerjati stopnjo tesnobe in depresije pri istih nosečnicah pred in med pandemijo COVIDA-19.	n = 63 nosečnic	COVID-19 negativno vpliva na duševno zdravje nosečnic, kar vodi do neugodnih izidov poroda, saj so se stopnje tesnobe in depresivnih simptomov med pandemijo znatno povečale.

Avtor, leto, država	Raziskovalni načrt	Cilj raziskave	Vzorec raziskave	Glavni rezultati identificiranih raziskav
Berthelot, et al., 2020, Kanada	Kohortna študija	Ugotoviti, v kolikšni meri lahko pandemija COVIDA-19 poslabša prenatalne duševne stiske in psihično simptomatiko nosečnic.	n = 1754 nosečnic	Nosečnice, ocenjene med pandemijo COVIDA-19, so poročale o večjih stiskah in psihičnih težavah kot nosečnice, ocenjene pred pandemijo, predvsem v obliki simptomov depresije in tesnobe.
Boekhorst, et al., 2021, Nizozemska	Prospektivna kohortna študija	Primerjati perinatalne simptome depresije in stresa med in pred pandemijo COVIDA-19.	n = 669 nosečnic	Nosečniški stres se je v pandemiji znatno povečal. Ugotovili pa niso nobenega povečanja simptomov depresije med nosečnostjo, niti poporodnih simptomov depresije med pandemijo.
Brik, et al., 2021, Španija	Prospektivna kohortna študija	Raziskati simptome depresije in anksioznosti ter njihovo povezavo s psihosocialno podporo nosečnicam med zaprtjem zaradi SARS-CoV-2.	n = 204 nosečnic	Scenarij zapiranja med prvim valom pandemije je med nosečnicami povečal simptome tesnobe in depresije, zlasti pri tistih z manj psihosocialne podpore.

Avtor, leto, država	Raziskovalni načrt	Cilj raziskave	Vzorec raziskave	Glavni rezultati identificiranih raziskav
Ceulemans, et al., 2020, Belgija	Presečna, opazovalna študija	Oceniti dovzetnosti nosečnic na COVID-19. Raziskati vpliv pandemije na nosečnice, doječe matere, zdravstveno varstvo in psihosocialno podporo.	n = 6470 (2647 nosečnic in 3823 doječih mater)	Nosečnice niso nič bolj dovzetne za okužbo s COVID-19 kot ostali. Pandemija je negativno vplivala na zdravstveno obravnavo nosečnic in na psihosocialno podporo nosečnicam.
Ceulemans, et al., 2021, Irska, Norveška, Švica, Nizozemska in Velika Britanija	Presečna študija	Oceniti duševno zdravje nosečnic in otročnic med pandemijo COVIDA-19. Raziskati morebitne povezave med simptomi depresije, tesnobo in stresom ter družbenimi, zdravstvenimi in reproduktivnimi značilnostmi žensk.	n = 9041 žensk (3907 nosečnic in 5134 doječih mater)	Študija je pokazala visoko stopnjo simptomov depresije in tesnobe. Ugotovitve študije poudarjajo pomen spremljanja perinatalnega duševnega zdravja med pandemijami in drugimi družbenimi krizami za zaščito duševnega zdravja nosečnic in otročnic.

Avtor, leto, država	Raziskovalni načrt	Cilj raziskave	Vzorec raziskave	Glavni rezultati identificiranih raziskav
Dong, et al., 2021, Kitajska	Kohortna študija	Oceniti tesnobo in depresijo ter njene vplivne dejavnike med pandemijo COVIDA-19.	n = 156 nosečnic	Stopnja tesnobe nosečnic je bila enaka pred in med epidemijo, raven depresije pa je bila med epidemijo bistveno višja. Nosečnice, ki so živele v epicentru epidemije, so bile enako zaskrbljene ali depresivne kot nosečnice v drugih regijah Kitajske.
Durankuş & Aksu, 2020, Turčija	Kohortna študija	Preučiti, ali je pandemija COVIDA-19 vplivala na depresijo in tesnobo nosečnic.	n = 260 nosečnic	Pandemija negativno vpliva na depresijo in stopnjo tesnobe nosečnic. Rezultati kažejo na potrebo po nujni psihosocialni podpori tej populaciji med krizo.
Farrell, et al., 2020, Katar	Presečna študija	Preučiti vpliv pandemije COVIDA-19 in s tem povezanih omejitev na perinatalno duševno zdravje žensk.	n = 288 nosečnic	Izrazito povečanje anksioznosti in depresivnih simptomov v času pandemije med nosečnicami in porodnicami.

Avtor, leto, država	Raziskovalni načrt	Cilj raziskave	Vzorec raziskave	Glavni rezultati identificiranih raziskav
Hamzehgardeshi, et al., 2021, Iran	Presečna študija	Oceniti nosečniško anksioznost in z njo povezane dejavnike med pandemijo COVIDA-19.	n = 318 nosečnic	Splošna depresija in tesnoba zaradi COVIDA-19 sta verjetnost za nosečniško anksioznost povečali za 13 %, za njo trpi 21 % nosečnic.
Hocaoglu, et al., 2020, Turčija	Presečna študija	Ugotoviti simptome tesnobe in posttravmatske stresne motnje (PTSM) pri nosečnicah med pandemijo COVIDA-19.	n = 283 nosečnic	Nosečnice bi med fazo zakasnitve pandemije COVIDA-19 verjetno imele visoko stopnjo tesnobe in simptomov PTSM.
Kassaw & Pandey, 2020, Etiopija	Presečna študija	Določiti obseg in s tem povezane dejavnike splošne anksiozne motnje med uporabnicami perinatalnih storitev v referenčni bolnišnici Dilla University, v Etiopiji.	n = 178 nosečnic	Skoraj 1/3 anketirank je imela med pandemijo COVIDA-19 splošno anksiozno motnjo. Raziskovalci zato vidijo nujno potrebo po rešitvah za spodbujanje fizičnega, duševnega in psihološkega zdravja matere in njenega otroka.

Avtor, leto, država	Raziskovalni načrt	Cilj raziskave	Vzorec raziskave	Glavni rezultati identificiranih raziskav
Khatri, et al., 2020, Indija	Presečna opazovalna študija	Preučiti vpliv pandemije COVIDA-19 na psihološki status nosečnic.	n = 66 nosečnic	Zaznane so visoke stopnje simptomov stresa, depresije in tesnobe pri nosečnicah, ugotovitve v tej študiji kažejo na potrebo po vključitvi psihološkega pregleda in posegov v rutinsko predporodno oskrbo med trajajočo pandemijo.
Khoury, et al., 2021, Kanada	Presečna študija	Razumeti povezavo med strategijami spoprijemanja s COVIDOM-19 in težavami v duševnem zdravju nosečnic.	n = 304 nosečnic	Strategije spoprijemanja so neposredno povezane z izidi duševnega zdravja v nosečnosti. Te ugotovitve poudarjajo potrebo po široko dostopnih posegih za okrepitev sposobnosti prilagajanja, da bi omejili breme duševnega zdravja nosečnic med pandemijo COVIDA-19.
Korukcu, et al., 2021, Turčija	Presečna študija	Določitev učinka pandemije COVIDA-19 na depresijo pri nosečnicah.	n = 497 nosečnic	V času pandemije so bile nosečnice v visokem tveganju za depresijo, v tretjem trimesečju pa je bilo tveganje za depresijo še bistveno večje.

Avtor, leto, država	Raziskovalni načrt	Cilj raziskave	Vzorec raziskave	Glavni rezultati identificiranih raziskav
Lin, et al., 2021, Kitajska	Presečna študija	Raziskati povezave med pogoji spanja in psihološkimi (tesnoba in depresivni) simptomi pri nosečnicah med epidemijo COVIDA-19.	n = 751 nosečnic	Velik delež nosečnic je pokazal simptome blage tesnobe in depresije. Izboljšanje pogojev spanja lahko pomaga ublažiti anksiozne in depresivne simptome.
Mortazavi, et al., 2021, Iran	Presečna študija	Raziskati dobro počutje in skrbi ter z njimi povezane dejavnike med nosečnicami med pandemijo COVIDA-19.	n = 484 nosečnic	Nosečnice je skrbelo otrokovo in lastno zdravje, kar je povzročilo slabo počutje. Odstotek je bil razmeroma visok (24,4 %). Zagotavljanje psihosocialne oskrbe in podpore nosečnicam bi moralo imeti v času pandemije COVIDA-19 visoko prednost.
Ravaldi, et al., 2020, Italija	Presečna študija	Preučiti zaskrbljenosti, tesnobe in simptome PTSM med pandemijo COVIDA-19.	n = 737 nosečnic	Zdrave nosečnice skrbi okužba s COVIDOM-19, pokazale so visoko razširjenost simptomov tesnobe in PTSM. Višja stopnja zaskrbljenosti in psihološke stiske so bile povezane s prejšnjo psihopatološko diagnozo.

Avtor, leto, država	Raziskovalni načrt	Cilj raziskave	Vzorec raziskave	Glavni rezultati identificiranih raziskav
Saadati, et al., 2021, Iran	Presečna študija	Oceniti tesnobo nosečnic med pandemijo COVIDA-19.	n = 300 nosečnic (100 v vsakem trimesečju)	Nosečnice v drugem in tretjem trimesečju so bolj zaskrbljene zaradi posledic bolezni. V tretjem trimesečju nosečnosti je bistveno višja tudi anksioznost.
Salehi, et al., 2020, Iran	Presečna študija	Analizirati razmerje med strahom in tesnobo, ki ju povzroča koronavirus, ter duševnim zdravjem nosečnic.	n = 222 nosečnic	Tesnoba in strah, povzročena s pandemijo, negativno vplivata na duševno zdravje nosečnic. Pomembna je ozaveščenost nosečnic o COVIDU-19, njegovih dejavniki tveganja in njegovem vplivu na plod in otroka.
Sharifi-Heris, et al., 2021,	Presečna študija	Preučiti povezavo zaznanega tveganja s pridobivanjem virusne okužbe COVID-19 in duševnimi stiskami nosečnic.	n = 392 nosečnic	Zaznano tveganje za pridobitev COVIDA-19 je zelo pomemben napovedovalec stresa, tesnobe, depresije in zaščitnega vedenja. COVID-19 je lahko pomemben dodaten vir stresa za nosečnice.

Avtor, leto, država	Raziskovalni načrt	Cilj raziskave	Vzorec raziskave	Glavni rezultati identificiranih raziskav
Zeng, et al., 2020, Kitajska	Presečna študija	Oceniti simptome tesnobe, depresije, nespečnosti in kakovosti življenja pri ženskah v perinatalnem obdobju ter ugotoviti možne dejavnike tveganja, povezane s temi simptomi.	n = 625 nosečnic	Potrebno je olajšati psihološki stres, saj pandemija COVIDA-19 negativno vpliva na duševno zdravje in dobro počutje v perinatalnem obdobju. Pri nosečnicah, ki imajo okužene prijatelje/družino, pri nosečnicah, ki niso imele vseh rednih preventivnih pregledov, in tistih s prejšnjo negativno izkušnjo nosečnosti obstaja večja verjetnost, da bodo imele simptome tesnobe, depresije ali nespečnosti.
Zhang & Ma, 2020, Kitajska	Presečna študija	Oceniti psihološki vpliv pandemije COVIDA-19 med nosečnicami.	n = 560 nosečnic	Nosečnice poročajo o zmernem do hudem psihološkem stresu, najhujši pa je bil v drugem trimesečju nosečnosti.
Zhang, et al., 2021, Kitajska	Presečna študija	Raziskati povezavo trajanja spanja in časa preživetega pred zaslonom z anksioznostjo pri nosečnicah med pandemijo COVIDA-19.	n = 1794 nosečnic	35 % nosečnic je med pandemijo trpelo zaradi tesnobe. Trajanje spanja in čas preživet pred zaslonom sta neodvisna in skupaj povezana z anksioznostjo. Zato bi lahko spodbujanje aktivnejšega načina življenja in ohranjanje višje kakovosti spanja izboljšalo duševno zdravje nosečnic.

Avtor, leto, država	Raziskovalni načrt	Cilj raziskave	Vzorec raziskave	Glavni rezultati identificiranih raziskav
Zhou, et al., 2020, Kitajska	Presečna študija	Oceniti razširjenost psihičnih simptomov med nosečnicami in jih primerjati z nenosečimi ženskami med pandemijo.	n = 859 (544 nosečnic in 315 nenosečih žensk)	Nosečnice imajo pri soočanju z duševnimi težavami, ki jih povzroča COVID-19, prednost. Kažejo manj depresije, tesnobe, nespečnosti in simptomov PTSM kot nenosečnice.
Zhou, et al., 2021, Kitajska	Presečna študija	Raziskati povezavo med politiko zapiranja in simptomi depresije pri nosečnicah ter ugotoviti ali je k temu botrovala uporaba interneta in/ali podpora družine.	n = 1266 nosečnic	41,63 % nosečnic je pokazalo depresivne simptome, vendar jih sama politika zapiranja (im. obdobje »lockdown«) ni povečala. Samo izolacija je povečala uporabo interneta, kar je povečalo simptome depresije; po drugi strani pa se je povečala podpora družine, kar je zmanjšalo depresivne simptome.
Zilver, et al., 2021, Nizozemska	Presečna študija	Analizirati stres, tesnobo in depresijo nosečnic v času pandemije ter analizirati, ali so nosečnice svojo stopnjo stresa povezale s COVIDOM-19.	n = 1102 nosečnic med pandemijo in 364 pred pandemijo	Med nosečnicami pred izbruhom COVIDA-19 in po njem ni bilo pomembnih razlik med visokimi stopnjami depresije in tesnobe. Nosečnice, ki so zaznani stres povezovale s pandemijo, pa so doživele višjo stopnjo stresa kot nosečnice, ki svojega stresa niso pripisovale pandemiji.

Avtor, leto, država	Raziskovalni načrt	Cilj raziskave	Vzorec raziskave	Glavni rezultati identificiranih raziskav
Wang, et al., 2021, Kitajska	Presečna študija	Oceniti preventivno vedenje in duševno zdravje nosečnic med pandemijo COVIDA-19 na Kitajskem.	n = 4124 nosečnic	Med nosečnicami je bila zaznana velika razširjenost duševnih težav ter nizka uporaba preventivnih ukrepov (umivanje rok z milom in nošenje zaščitne maske na obrazu).
Wu, et al., 2020, Kitajska	Presečna študija	Preučiti, kako je pandemija vplivala na razširjenost depresije, simptome tesnobe ter dejavnike tveganja med nosečnicami na Kitajskem.	n = 2839 nosečnic pred pandemijo in 1285 med pandemijo	Nosečnice, ocenjene v času pandemije COVIDA-19, so imele znatno višjo stopnjo depresije kot nosečnice, ocenjene pred razglasitvijo pandemije.
Yang, et al., 2021, Kitajska	Presečna študija	Raziskati učinke »lockdowna« in karantene ter uporabo internetne podpore na duševno zdravje nosečnic.	n = 19515 nosečnic	Karantena je povezana s slabim duševnim zdravjem zaradi zmanjšane zaznane socialne podpore, »lockdown« pa je povečal socialno podporo. Uporaba družbenih medijev za pridobivanje zdravstvenih informacij kot način uporabe storitev predporodne oskrbe je lahko dober temelj promocije duševnega zdravja nosečnic.

Avtor, leto, država	Raziskovalni načrt	Cilj raziskave	Vzorec raziskave	Glavni rezultati identificiranih raziskav
Yirmiya, et al., 2021, Izrael	Presečna študija	Ugotoviti tveganje za pojav depresivnih simptomov pri nosečnicah in ostalih ženskah med pandemijo COVIDA-19 ter opredeliti njene psihosocialne prispevke.	n = 1114 nosečnic in 256 nenosečih žensk	Nosečnice so poročale o manj depresivnih simptomih in so bile manj zaskrbljene, da imajo COVID-19, kot ostale ženske. Večja psihosocialna podpora, vključevanje v zdravstveno vzgojo in dobra samopodoba lahko odpornost še povečajo.
Yue, et al., 2020, Kitajska	Kohortna študija	Raziskati razmerje med psihosocialno podporo in anksioznostjo ter posrednim učinkom zaznavanja tveganja za bolezen med pandemijo COVID-19 v tretjem trimesečju nosečnosti.	n = 308 nosečnic	Nosečnice v tretjem trimesečju so imele visoko raven socialne podpore, srednjo stopnjo zaznavanja tveganja za COVID-19 in so bile dovzetne za tesnobo. Zaznavanje tveganja bolezn je imelo posredno vlogo med psihosocialno podporo in anksioznostjo.

Z namenom ugotovitve zanesljivosti dobljenih ugotovitev smo izvedli kritično oceno izbranih pregledanih člankov s pomočjo ocenjevalnega orodja JBI. Za analitične raziskave smo uporabili ocenjevalno orodje JBI za presečne raziskave, ki je sestavljeno iz osmih vprašanj (Ali so bili kriteriji za vključitev v vzorec jasno opredeljeni?; Ali sta bila vzorec in okolje podrobno opisana?; Ali je bila izpostavljenost merjena na veljaven in zanesljiv način?; Ali so bili za merjenje stanja uporabljeni objektivni in standardni kriteriji?; Ali so bili ugotovljeni zavajajoči dejavniki?; Ali so bile navedene strategije za obvladovanje zavajajočih dejavnikov?; Ali so bili rezultati izmerjeni na veljaven in zanesljiv način?; Ali je bila uporabljena ustrezna statistična analiza?), in ocenjevalno orodje JBI za kohortne študije, ki je sestavljeno iz enajstih vprašanj (Ali sta si bili skupini podobni in sta bili rekrutirani iz iste populacije?; Ali so bili izidi merjeni podobno med udeleženci v intervencijski in udeleženci v kontrolni skupini?; Ali je bila izpostavljenost (izid) izmerjena na veljaven in zanesljiv način?; Ali so bili ugotovljeni zavajajoči dejavniki? Ali so bile navedene strategije za obvladovanje zavajajočih dejavnikov?; Ali so bile skupine/udeleženci na začetku študije (ali v trenutku izpostavljenosti) brez rezultata?; Ali so bili rezultati izmerjeni na veljaven in zanesljiv način?; Ali je bil prijavljen čas spremljanja in ali je bil dovolj dolg, da so se dosegli rezultati?; Ali je bilo nadaljnje spremljanje končano ali ne, ali so bili razlogi za izgubo nadaljnjega spremljanja opisani in raziskani?; Ali so bile uporabljene strategije za reševanje nepopolnih nadaljnjih ukrepov?; Ali je bila uporabljena ustrezna statistična analiza?). Vsako posamezno vprašanje se ocenjuje s štirimi možnimi odgovori, in sicer z Da, Ne, Nejasno in Ni uporabno. Vsak odgovor z Da je ocenjen z eno točko, vsi ostali odgovori so ocenjeni z nič točkami. Na podlagi skupnega seštevka točk je ocenjena kakovost člankov razdeljena na tri skupine: slaba kakovost (0–3), srednja kakovost (4–6) in visoka kakovost (7–8) pri presečnih raziskavah (Higgins, et al., 2019) in slaba kakovost (0–4), srednja kakovost (5–8) ter visoka kakovost (9–11) pri kohortnih raziskavah (Teixeira, et al., 2019).

Pri presečnih študijah je visoko oceno kakovosti (7–8) prejelo petnajst člankov (Ceulemans, et al., 2020; Ceulemans, et al., 2021; Hamzehgardeshi, et al., 2021; Kassaw & Pandey, 2020; Khoury, et al., 2021; Lin, et al., 2021; Salehi, et al., 2020; Zhang & Ma, 2020; Zhang, et al., 2021; Zhou, et al., 2020; Zhou, et al., 2021; Zilver, et al., 2021; Wu,

et al., 2020; Yang, et al., 2021; Yirmiya, et al., 2021), srednjo oceno kakovosti (4–6) dvanajst člankov (Alan, et al., 2020; Ayaz, et al., 2020; Farrell, et al., 2020; Hocaoglu, et al., 2020; Khatri, et al., 2020; Korukcu, et al., 2021; Mortazavi, et al., 2021; Ravaldi, et al., 2020; Saadati, et al., 2021; Sharifi-Heris, et al., 2021; Zeng, et al., 2020; Wang, et al., 2021) slabo oceno kakovosti (0–3) pa ni prejel noben članek. Pri kohortnih študijah je visoko oceno kakovosti (9–11) prejel en članek (Durankuş & Aksu, 2020), srednjo oceno kakovosti (5–8) šest člankov (Akgor, et al., 2021; Berthelot, et al., 2020; Boekhorst, et al., 2021; Brik, et al., 2021; Dong, et al., 2021; Yue, et al., 2020), slabo oceno kakovosti (0–4) pa tudi v tej skupini študij ni prejel noben članek.

4.2 Rezultati analize in sinteze identificiranih virov

V analizo smo zajeli 34 izbranih člankov, ki vsebujejo tematiko, povezano z raziskovalnim vprašanjem, in podajajo različne odgovore nanj. Analizo smo predstavili v Tabeli 4.2 in izluščili glavne rezultate, ki smo jih povezali v sintezo v Tabeli 4.3. Uporabljena je bila analiza vsebine, ki je primerna za subjektivno interpretacijo vsebine besedila, podatkov s sistematičnim klasifikacijskim procesom kodiranja in prepoznavanja vsebinskih kategorij (Hsieh & Shannon, 2005; Mlinar Reljić, et al., 2019). Z odprtim kodiranjem smo podobne kode združili v vsebinske kategorije in jih poimenovali. Glavna tema zaključnega dela se glasi Vpliv pandemije COVID-19 na duševno zdravje nosečnic. Pri pregledu analizirane literature in vsebinski sintezi podatkov smo izpostavili naslednje teme: psihološki vpliv pandemije, duševne težave in možni dejavniki tveganja pri duševnem zdravju.

4.2.1 Psihološki vpliv pandemije

Pandemija COVIDA-19 ogroža svetovno zdravje, kar je spodbudilo koncentracijo študij in kliničnih rutin o zdravljenju in preprečevanju bolezni. Manjkajo pa raziskave o psiholoških učinkih pandemije na splošno populacijo, zlasti na nosečnice. Rezultati v Turčiji kažejo na nujno potrebo po zagotavljanju psihosocialne podpore tej populaciji med krizo. V nasprotnem primeru se lahko med nosečnostjo pojavijo neželeni učinki, ki vplivajo tako na mater kot na plod (Durankuş & Aksu, 2020). Vpliv okužbe s COVIDOM-19 na fizično zdravje je dobil pozornost po vsem svetu, a o psihološkem vplivu

pandemije, ki še vedno traja, in o psiholoških učinkih ravno med ranljivimi skupinami se poroča bistveno manj (Farrell, et al., 2020). Nosečnice same so zaznale psihološki vpliv pandemije, saj so bile njihove ravni psihosocialne podpore, kakovost spanja in zaznane ravni stresa v času pandemije prizadete (Alan, et al., 2020). Med ukrepe na področju javnega zdravja bi torej morali vključiti tudi rutinsko pregledovanje duševnega zdravja ranljivih skupin (med drugim nosečnic) med hudimi zdravstvenimi krizami (Farrell, et al., 2020).

4.2.2 Duševne težave

Nosečniški stres se je v času pandemije pri nosečnicah znatno povečal (Boekhorst, et al., 2021). Mortazavi, et al. (2021) navajajo, da je kar 24,4 % nosečnic poročalo o slabem psihičnem počutju, Hamzehgardeshi, et al. (2021) pa, da se je nosečniška anksioznost povečala kar za 13 %. Tudi raziskava v Katarju kaže na visoko razširjenost anksiozne in depresivne simptomatike med pandemijo COVIDA-19 med nosečnicami in porodnicami (Farrell, et al., 2020). Stresni vpliv pa je bil največji v drugem trimesečju nosečnosti (Zhang & Ma, 2020) oziroma je povzročil največ depresivnih (Korukcu, et al., 2021) in tesnobnih simptomov v tretjem trimesečju nosečnosti (Saadati, et al., 2021).

4.2.3 Možni dejavniki tveganja pri duševnem zdravju

Večjo pozornost potrebujejo nosečnice z že preteklo negativno izkušnjo nosečnosti in tiste, ki imajo obolelega s COVIDOM-19 v družini ali med prijatelji (Zeng, et al., 2020) ter nosečnice s prejšnjo psihopatološko diagnozo (Ravaldi, et al., 2020). Nosečnice, ki so zaznale tveganje za pridobitev COVIDA-19 (Sharifi-Heris, et al., 2021), in nosečnice, ki so svoj nosečniški stres pripisovale pandemiji, so tudi doživele večji stres kot ostale nosečnice (Zilver, et al., 2021). Preventivni ukrep imenovan scenarij zapiranja je ravno tako povečal simptome depresije in tesnobe, zlasti pri tistih z manj socialne podpore (Brik, et al., 2021). Nosečnice z visoko socialno podporo pa so bile manj dovzetne za tesnobo (Yue, et al., 2020). Tudi med nosečnicami z nizko uporabo preventivnih ukrepov so zaznali veliko verjetnost za duševne težave (Wang, et al., 2021). Spodbujanje aktivnejšega načina življenja in kakovosti spanja pa bi lahko izboljšalo duševno zdravje nosečnic (Zhang, et al., 2021).

Tabela 4.3: Oblikovanje vsebinske kategorije

Vsebinska kategorija	Podkategorija	Kode
Psihološki vpliv pandemije	Negativni vpliv in neželeni učinki pandemije	Manjša raven psihosocialne podpore, slabša kakovost spanja in več zaznanega psihološkega stresa, strah pred okužbo
Duševne težave	Povečanje depresivne in anksiozne simptomatike, slabo psihično počutje	Depresija, tesnoba, anksioznost
Možni dejavniki tveganja pri duševnem zdravju	Osebni	Pretekla negativna izkušnja nosečnosti ali psihopatološka diagnoza, obolenje s SARS-CoV-2 v družini
	Zunanji	Preventivni ukrepi: scenarij zapiranja, samoizolacija, karantena, uporaba zaščitnih obraznih mask, zmanjšano število rednih preventivnih pregledov v nosečnosti

5 INTERPRETACIJA IN RAZPRAVA

V zaključnem delu smo želeli raziskati, kako pandemija COVIDA-19 vpliva na duševno zdravje nosečnic, katerim psihičnim obremenitvam so bile nosečnice izpostavljene v času pandemije COVIDA-19 in s katerimi preventivni ukrepi bi lahko zmanjšali oziroma preprečili te psihične obremenitve pri nosečnicah v času pandemije COVIDA-19.

Na podlagi »scoping« pregleda znanstvene literature, analize in sinteze identificiranih zadetkov smo odgovorili na zastavljeno raziskovalno vprašanje:

»Kako je pandemija COVIDA-19 vplivala na duševno zdravje nosečnic?«

Ugotavljamo, da je pandemija COVIDA-19 negativno vplivala na duševno zdravje nosečnic, saj je povečevala tveganje za nastanek depresije in tesnobe/anksioznosti. Mnoge nosečnice so bile zaradi ukrepov v času pandemije negotove in zaskrbljene glede prihodnosti, saj so bile v strahu, obremenjene in pod stresom, kako bi morebitna okužba s SARS-CoV-2 lahko vplivala nanje, na njihov plod, na njihovo zdravstveno obravnavo in porod ter življenje samo.

COVID-19 je povezan z naraščajočim trendom duševne stiske in slabe psihološke simptomatike pri nosečnicah, kar lahko negativno vpliva na potek nosečnosti, razvoj ploda in razvoj potomcev (Berthelot, et al., 2020). Zaskrbljenosti zaradi nezmožnosti doseganja zdravstvene oskrbe v nosečnosti, pomisleki glede okužb svojih otrok med porodom (Akgor, et al., 2021), različni občutki negotovosti in zaskrbljenosti (Alan, et al., 2020) so negativno vplivali na počutje nosečnic. Odstotek nosečnic, ki se soočajo s slabim počutjem v času pandemije, je relativno visok (24,4 %), v prvem valu pandemije so zaznali celo višjo stopnjo kot v drugem (Mortazavi, et al., 2021). S kliničnimi izkušnjami iz preteklih okužb s koronavirusom imajo lahko javnozdravstveni ukrepi in strah pred okužbo negativne psihološke učinke na nosečnice (Ayaz, et al., 2020).

Socialna izolacija (Ceulemans, et al., 2021) in tudi ukrep karantene sta bila neposredno in posredno povezana s slabim duševnim zdravjem (Yang, et al., 2021), h kateremu pa je dodatno pripomogla še manjša psihosocialna podpora (Brik, et al., 2021). Tudi Durankuş & Aksu (2020) ocenjujeta, da so učinki socialne izolacije vplivali na poporodno depresijo. Kar sedemnajst raziskav (Ayaz, et al., 2020; Berthelot, et al., 2020; Brik, et al., 2021; Ceulemans, et al., 2021; Dong, et al., 2021; Durankuş & Aksu, 2020; Farrell, et al., 2020; Hamzehgardeshi, et al., 2021; Kassaw & Pandey, 2020; Khatri, et al., 2020; Korukcu, et al., 2021; Lin, et al., 2021; Saadati, et al., 2021; Zhang, et al., 2021; Zhou, et al., 2021; Wang, et al., 2020; Wu, et al., 2020), ki smo jih zajeli v raziskavo, so v času pandemije COVIDA-19 prikazale in poudarile povečanje depresije in tesnobe med nosečnicami, nekateri avtorji (Hocaoglu, et al., 2020; Ravalidi, et al., 2020; Zhou, et al., 2020) pa hkrati tudi še posttravmatske stresne motnje. V tretjem trimesečju pa je bilo tveganje za depresijo še bistveno večje (Korukcu, et al., 2021). Med nosečnicami je bila zaznana velika razširjenost duševnih težav, a hkrati nizka uporaba preventivnih ukrepov (Wang, et al., 2021). A raziskava Zhou, et al. (2020) kaže, da imajo nosečnice pri soočanju z duševnimi težavami, ki jih povzroča COVID-19, vseeno prednost pred ostalimi ženskami. Večja socialna podpora, vključevanje v zdravstveno vzgojo in dobra samopodoba lahko odpornost še povečajo (Yirmiya, et al., 2021). Tudi večja podpora družine je zmanjšala depresivne simptome (Zhou, et al., 2021), izboljšanje pogojev spanja pa lahko pomaga ublažiti anksiozne in depresivne simptome (Lin, et al., 2021) ter izboljša duševno zdravje (Zhang, et al., 2021). Glede na to sklepamo, da bi morali v prihodnjih pandemijah pri obravnavi nosečnic dati večjo pozornost komunikaciji in psihični pripravi oz. pomiritvi nosečnic, saj bi se tako izognili povečani stopnji tesnobe in celo depresije (Akgor, et al., 2021). Pomembna je tudi ozaveščenost nosečnic o COVIDU-19, njegovih dejavnikih tveganja in njegovem vplivu na plod in otroka (Salehi, et al., 2020). Povečanje ozaveščenosti, uporaba preventivnih ukrepov in psihološki posvet oz. obravnava so pomembni za povečanje psihične blaginje nosečnic. Učinkovite strategije spopadanja bodo tako verjetno zmanjšale vpliv COVIDA-19 na duševno zdravje (Khoury, et al., 2021).

6 SKLEP

Dejstvo je, da je bolezen, ki jo povzroči virus SARS-CoV-2, COVID-19 nova neznanka za celotno družbo. Nosečnice spadajo med ogrožene skupine, zlasti starejše in tiste s pridruženimi boleznimi. Večina nosečnic preživi okužbo z virusom SARS-CoV-2 s klasičnimi simptomi in brez večjih težav, a bolj kot bolezen sama, je večje težave prinesel strah pred boleznijo oziroma strah pred neznanim. Vprašanja, kako bo pandemija vplivala na razvoj družbe, psihološko počutje posameznikov, medosebna razmerja, so številna. V kolikšni meri so strahovi in pomisleki nosečnic v zvezi s pandemijo vplivali na duševno zdravje nosečnic, ostaja javnozdravstveno vprašanje še sedaj. Opazen je porast depresivnih stanj, vključno s poporodno depresijo. A zaenkrat še ne moremo z gotovostjo trditi o obsežnosti psihološkega vpliva pandemije na nosečnice, zato bodo v prihodnje potrebne še različne raziskave, da bomo z zanesljivostjo odgovorili na številna vprašanja družbe.

VIRI IN LITERATURA

Akgor, U. et al., 2021. Anxiety, depression and concerns of pregnant women during the COVID-19 pandemic. *Archives of Gynecology and Obstetrics*, 304(6), pp. 125–130.

Alan, S. et al., 2020. The effects of COVID-19 pandemic on pregnant women: perceived stress, social support and sleep quality. *Yonago Acta Medica*, 63(4), pp. 360–367.

Aromataris, E. & Munn, Z., 2020. *JBI's critical appraisal tools*. [Online] Available at: <https://jbi.global/critical-appraisal-tools> [Accessed 3. 10. 2021].

Ayaz, R. et al., 2020. Anxiety and depression symptoms in the same pregnant women before and during the COVID-19 pandemic. *Journal of Perinatal Medicine*, 48(9), pp. 965–970.

Bedaso, A. et al., 2021. The relationship between social support and mental health problems during pregnancy: a systematic review and meta-analysis. *Reproductive Health*, 18(1), pp. 1–23.

Berthelot, N. et al., 2020. Uptrend in distress and psychiatric symptomatology in pregnant women during the coronavirus disease 2019 pandemic. *Acta Obstetrica et Gynecologica Scandinavica*, 99(7), pp. 848–855.

Bettany-Saltikov, J., 2012. *How to do a systematic literature review in nursing: a step by step guide*. Maidenhead: Open University Press.

Boekhorst, M. G. B. M. et al., 2021. The COVID-19 outbreak increases maternal stress during pregnancy, but not the risk for postpartum depression. *Archives of Women's Mental Health*, 24(6), pp. 1037–1043.

Brik, M. et al., 2021. Psychological impact and social support in pregnant women during lockdown due to SARS-CoV2 pandemic: a cohort study. *Acta Obstetrica et Gynecologica Scandinavica*, 100(6), pp. 1026–1033.

Brooks, S. K. et al., 2020. The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *The Lancet*, 395(10227), pp. 912–920.

Ceulemans, M. et al., 2020. SARS-CoV-2 infections and impact of the COVID-19 pandemic in pregnancy and breastfeeding: results from an observational study in primary care in Belgium. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(18), p. 6766.

Ceulemans, M. et al., 2021. Mental health status of pregnant and breastfeeding women during the COVID-19 pandemic—a multinational cross-sectional study. *Acta Obstetrica et Gynecologica Scandinavica*, 100(7), pp. 1219–1229.

Donders, F. et al., 2020. ISIDOG recommendations concerning COVID-19 and pregnancy. *Diagnostics*, 10(4), p. 243.

Dong, H. et al., 2021. Investigation on the mental health status of pregnant women in China during the pandemic of COVID-19. *Archives of Gynecology and Obstetrics*, 303(2), pp. 463–469.

Durankuş, F. & Aksu, E., 2020. Effects of the COVID-19 pandemic on anxiety and depressive symptoms in pregnant women: a preliminary study. *The Journal of Maternal-Fetal & Neonatal Medicine*, 10223, pp. 1–7.

Evropski parlament, 2021. *Predlog resolucije Evropskega parlamenta o stanju spolnega in reproduktivnega zdravja in pravic v EU v povezavi z zdravjem žensk*. [Online] Available at: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0169_SL.html [Accessed 30. 9. 2021].

Farrell, T. et al., 2020. The impact of the COVID-19 pandemic on the perinatal mental health of women. *Journal of Perinatal Medicine*, 48(9), pp. 971–976.

Hamzehgardeshi, Z. et al., 2021. Pregnancy-related anxiety and its associated factors during COVID-19 pandemic in Iranian pregnant women: a web-based cross-sectional study. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 21(1), p. 208.

Higgins, J. P. T. et al., 2019. Synthesising quantitative evidence in systematic reviews of complex health interventions. *BMJ Global Health*, 4(1), p. e000858.

Hocaoglu, M. et al., 2020. Anxiety and post-traumatic stress disorder symptoms in pregnant women during the COVID-19 pandemic's delay phase. *Psychiatria Danubina*, 32(3–4), pp. 521–526.

Hsieh, H. F. & Shannon, S. E., 2005. Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), pp. 1277–1288.

Iniciativa slovenskih zdravnikov, 2021. *Pandemija – definicija pojma*. [Online] Available at: <https://www.slovenskizdravniki.si/pandemija-definicija-pojma/> [Accessed 18. 8. 2021].

Kassaw, C. & Pandey, D., 2020. The prevalence of general anxiety disorder and its associated factors among women's attending at the perinatal service of Dilla University

referral hospital, Dilla town, Ethiopia, april, 2020 in Covid pandemic. *Heliyon*, 6(11), p. e05593.

Khatri, S. et al., 2020. Psychological status of pregnant women during COVID-19 pandemic: a cross-sectional study from Mumbai. *Journal of Marine Medical Society*, 22(3), pp. 113–117.

Khoury, J. E. et al., 2021. Coping strategies mediate the associations between COVID-19 experiences and mental health outcomes in pregnancy. *Archives of Women's Mental Health*, 24(6), pp. 1007–1017.

Korukcu, O. et al., 2021. Factors associated with antenatal depression during the COVID-19 (SARS-CoV2) pandemic: a cross-sectional study in a cohort of Turkish pregnant women. *Perspectives in Psychiatric Care*, 10(1111), p. 12778.

Liang, H. & Acharya, G., 2020. Novel corona virus disease (COVID-19) in pregnancy: what clinical recommendations to follow? *Acta Obstetrica et Gynecologica Scandinavica*, 99(4), pp. 439–442.

Lin, W. et al., 2021. Sleep conditions associate with anxiety and depression symptoms among pregnant women during the epidemic of COVID-19 in Shenzhen. *Journal of Affective Disorders*, 281, pp. 567–573.

Lindberg, L. D. et al., 2020. *Early impacts of the COVID-19 pandemic: findings from the 2020 Guttmacher survey of reproductive health experiences*. New York: Guttmacher Institute.

Mehdizadehkashi, A. et al., 2021. The impact of COVID-19 pandemic on stress and anxiety of non-infected pregnant mothers. *Journal of Reproduction & Infertility*, 22(2), pp. 125–132.

Ministrstvo za zdravje, 2014. *Resolucija o nacionalnem programu duševnega zdravja 2014-2018*. Ljubljana: Ministrstvo za zdravje.

Ministrstvo za zdravje, 2018. *Resolucija o nacionalnem programu duševnega zdravja 2018-2028*. Ljubljana: Ministrstvo za zdravje.

Mlinar Reljić, N., Pajnkihar, M. & Fekonja, Z., 2019. Self-reflection during first clinical practice: the experiences of nursing students. *Nurse Education Today*, 72, pp. 61–66.

Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J. & Altman, D. G., 2009. Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses: the PRISMA statement. *PLoS Medicine*, 6(7), p. e1000097.

Molgora, S. & Accordini, M., 2020. Motherhood in the time of coronavirus: the impact of the pandemic emergency on expectant and postpartum women's psychological well-being. *Frontiers in Psychology*, 11, pp. 1–16.

Mortazavi, F., Mehrabadi, M. & KiaeeTabar, R., 2021. Pregnant women's well-being and worry during the COVID-19 pandemic: a cross-sectional study. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 21(1), p. 59.

Munn, et al., 2018. Systematic review or scoping review? Guidance for authors when choosing between a systematic or scoping review approach. *BMC Medical Research Methodology*, 18(143), p. 143.

Nacionalni inštitut za javno zdravje, 2015. *Duševno zdravje na delovnem mestu*. [pdf] Available at: https://www.nijz.si/files/publikacije-datoteke/dz_na_delovnem_mestu.pdf [Accessed 1. 9. 2021].

Nacionalni inštitut za javno zdravje, 2018. *Duševno zdravje v obporodnem obdobju*. [pdf] Available at: https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/publikacije-datoteke/dusevno_zdravje_v_obporodnem_obdobju.pdf [Accessed 1. 8. 2021].

Nacionalni inštitut za javno zdravje, 2019. *MIRA za duševno zdravje: nacionalni program duševnega zdravja*. [pdf] Available at: https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/m.vinko_mira_npdz_brosura.pdf [Accessed 10. 8. 2021].

Nacionalni inštitut za javno zdravje, 2021. *Koronavirus-2019*. [Online] Available at: <https://www.nijz.si/sl/koronavirus-2019-ncov> [Accessed 18. 8. 2021].

Odredba o razglasitvi epidemije nalezljive bolezni SARS-CoV-2 (COVID-19) na območju Republike Slovenije. Uradni list RS, št. 19/20 in 68/20.

Pišot, S. et al., 2020. Maintaining everyday life praxis in the time of COVID-19 pandemic measures (ELP-COVID-19 survey). *European Journal of Public Health*, 30(6), pp. 1181–1186.

Polit, D. F. & Beck, C. T., 2012. *Nursing research: generating and assessing evidence for nursing practice*. 9th ed. Philadelphia: Lippincott, Williams & Wilkins.

Preis, H. et al., 2021. Adverse perinatal outcomes predicted by prenatal maternal stress among U.S. women at the COVID-19 pandemic onset. *Annals of Behavioral Medicine*, 55(3), pp. 179–191.

Ravaldi, C., et al., 2020. Previous psychopathology predicted severe COVID-19 concern,

anxiety, and PTSD symptoms in pregnant women during “lockdown” in Italy. *Archives of Women’s Mental Health*, 23(6), pp. 783–786.

Saadati, N. et al., 2021. Health anxiety and related factors among pregnant women during the COVID-19 pandemic: a cross-sectional study from Iran. *BMC Psychiatry*, 21(1), p. 95.

Salehi, L. et al., 2020. The relationship among fear and anxiety of COVID-19, pregnancy experience, and mental health disorder in pregnant women: a structural equation model. *Brain and Behavior*, 10(11), p. e01835.

Sharifi-Heris, Z. et al., 2021. Perceived risk of COVID-19 acquisition and maternal mental distress. *British Journal of Midwifery*, 29(3), pp. 140–149.

Šprah, L. et al., 2011. Ocena tveganj za razvoj težav v duševnem zdravju prebivalcev Republike Slovenije. Elaborat. Ljubljana: Družbenomedicinski inštitut znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Teixeira, S. M. A., Coelho, J. C. F. & Segueira, C. A. D. C., 2019. The effectiveness of positive mental health programs in adults: a systematic review. *Health and Social Care in the Community*, 27(5), pp. 1126–1134.

Thapa, S. B. et al., 2020. Maternal mental health in the time of the COVID-19 pandemic. *Acta Obstetrica et Gynecologica Scandinavica*, 99(7), pp. 817–818.

University of Saskatchewan, 2020. *Formulating your search strategy: step 3: Boolean operators*. [Online] Available at: <https://libguides.usask.ca/c.php?g=16394&p=90472> [Accessed 1. 7. 2021].

Univerzitetni klinični center Ljubljana, 2020. *Priporočila za strokovno obravnavo nosečnic in novorojenčkov v času pandemije COVIDA-19*. [Online] Available at: https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/covid19-porodnisnice-za_strokovno_javnost_verzija6.pdf [Accessed 10. 8. 2021].

Zeng, X. et al., 2020. Mental health outcomes in perinatal women during the remission phase of COVID-19 in China. *Frontiers in Psychiatry*, 11, p. 571876.

Zhang, Y. & Ma, Z. F., 2020. Psychological responses and lifestyle changes among pregnant women with respect to the early stages of COVID-19 pandemic. *International Journal of Social Psychiatry*, 67(4), pp. 344–350.

Zhang, Y. et al., 2021. Association of sleep duration and screen time with anxiety of pregnant women during the COVID-19 pandemic. *Frontiers in Psychology*, 12, p. 646368.

Zhou, Y. et al., 2020. The prevalence of psychiatric symptoms of pregnant and non-pregnant women during the COVID-19 epidemic. *Translational Psychiatry*, 10(1), p. 319.

Zhou, Y. et al., 2021. The impact of lockdown policy on depressive symptoms among pregnant women in China: mediating effects of internet use and family support. *Global Health Research and Policy*, 6(1), p. 11.

Zilver, S. J. M. et al., 2021. Stress, anxiety and depression in 1466 pregnant women during and before the COVID-19 pandemic: a Dutch cohort study. *Journal of Psychosomatic Obstetrics & Gynecology*, 42(2), pp. 108–114.

Wang, Q. et al., 2021. Mental health and preventive behaviour of pregnant women in China during the early phase of the COVID-19 period. *Infectious Diseases of Poverty*, 10(1), p. 37.

Wang, Y. et al., 2020. Impact of Covid-19 in pregnancy on mother's psychological status and infant's neurobehavioral development: a longitudinal cohort study in China. *BMC Medicine*, 18(1), p. 347.

World Health Organization, 2020a. *Coronavirus*. [Online] Available at: https://www.who.int/health-topics/coronavirus#tab=tab_3 [Accessed 1. 7. 2021].

World Health Organization, 2020b. *COVID-19 strategy update*. [pdf] Available at: <https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/covid-strategy-update-14april2020.pdf> [Accessed 1. 7. 2021].

Wu, Y. et al., 2020. Perinatal depressive and anxiety symptoms of pregnant women during the coronavirus disease 2019 outbreak in China. *American Journal of Obstetrics and Gynecology*, 223(2), pp. 241–249.

Yang, X. et al., 2021. Social, cognitive, and ehealth mechanisms of COVID-19-related lockdown and mandatory quarantine that potentially affect the mental health of pregnant women in China: cross-sectional survey study. *Journal of Medical Internet Research*, 23(1), p. e24495.

Yirmiya, K. et al., 2021. Women's depressive symptoms during the COVID-19 pandemic: the role of pregnancy. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(8), p. 4298.

Yue, C. et al., 2020. Association between social support and anxiety among pregnant women in the third trimester during the coronavirus disease 2019 (COVID-19) epidemic in Qingdao, China: the mediating effect of risk perception. *International Journal of Social Psychiatry*, 67(2), pp. 120–127.